

Kansalliskielistrategia

Kansalliskielistrategian työvälineet

Tervetuloa kansalliskielistrategiasta kertovaan esitteeseen

Tämän esitteen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkामीhiä soveltamaan kielilainsäädäntöä työssään siten, että suomea ja ruotsia puhuvien perusoikeudet toteutuvat.

Esitettä ylläpitää oikeusministeriö.

Viranomaisten työn avuksi on kehitetty työvälineet, jotka havainnollistavat kielilakia käytännössä hallinnon eri tehtävissä. Tämä työväline soveltuu myös muille, jotka tarvitsevat lisätietoja kielilain soveltamisesta.

Työkalut ja tarkastuslistat löytyvät tästä esitteestä jaoteltuna tehtävien mukaan. Työväline perustuu sekä kielilain säännöksiin

että kielilain esitöihin, ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäyttöön ja oikeusministeriön kielilain seurantatehtävässään antamiin suosituksiin.

Kansalliskielistrategia, jonka puitteissa työvälineet on kehitetty, on valtioneuvoston vuonna 2012 antama periaatepäätös. Strategia on kahden elinvoimaisen kansalliskielen strategia.

Oikeusministeriöllä on yleinen seurantavastuu kansalliskielistrategiasta.

Yhteystiedot:

Oikeusministeriö

PL 25, 00023 Valtioneuvosto

Puh. 0295 16001

kieliasiat-sprakarenden.om@om.fi

Viranomaisille

Miten osoitat käyttäväsi kansalliskieliä ja edistät niiden käyttöä?

Tämän työvälineen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilakia. Työvälineessä kuvataan hyviä tapoja soveltaa kielilain säännöksiä ja hyvän hallinnon periaatteita.

Viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä.

kielilain 35 §:n 3 momentti

Mitä laki edellyttää?

Kielilain mukaan "Viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Kaksikielisen viranomaisen tulee palvelulla yleisöä suomeksi ja ruotsiksi. Viranomaisen tulee sekä palvelusaan että muussa toiminnassaan osoittaa yleisölle käyttävänsä molempia kieliä."

(kielilain 23 §:n 1 ja 2 momentti)

"Viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä."

(kielilain 35 §:n 3 momentti)

Molempien kansalliskielten, suomen ja ruotsin, näkyvyys on oikeusturvakysymys: yksityishenkilöiden on tiedettävä, että he saavat käyttää kielellisiä oikeuksiaan.

Molempien kielten näkyvyydellä on myös symbolista arvoa, sillä se merkitsee, että molemmat kielet hyväksytään osana julkista toimintaa ja yhteiskuntaa.

Julkaisut ja muut painotuotteet

Yleistä

- » Aseta yksikieliset julkaisut ja muut painotuotteet saataville siten, että ne ovat yhtä helposti saatavilla niin suomen kuin ruotsin kielellä (HE 92/2002 vp, s. 87).
- » Kehitä uutta terminologiaa samanaikaisesti suomen ja ruotsin kielellä. Näin luot käyttöedellytyksiä molemmille kielille.
- » Käytä kaksikielisen viranomaisen nimeä kaikissa yhteyksissä suomen ja ruotsin kielellä.
- » Käytä mieluiten yhtä suurta kirjainkokoja molemmille kielille (HE 92/2002 vp, s. 87).
- » Anna kaksikieliselle viranomaiselle sekä suomen että ruotsinkielinen nimi. Älä yhdistä eri kieliä tai niiden kirjainyhdistelmiä samaan nimeen (EOA, dnrot 2745/4/10, 3581/4/10, 3706/4/10).
- » Käytä viranomaisen nimessä kansalliskieliä. Vain englanninkielinen nimi ei riitä (EOA, dnro 4032/4/08).

Säädöstyö

- » Lausunnot lähteviin mietintöihin, joihin sisältyy säädösehdotuksia, on sisällyttävä ainakin säädösehdotukset ja yhteenveto toisella kuin mietinnön kielellä (kielilain 31 §; oikeusministeriön suositus OM 3/58/2011).
- » Lait, asetukset, viranomaisten oikeussäännöt ja yleissitovat virkaehtosopimukset annetaan suomeksi ja ruotsiksi (perustuslain 79 § 4 mom., kielilain 30 §, työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamisesta annetun lain 1 §:n 2 mom.).

Painotuotteet

- » Tee julkaisut ja muut painotuotteet samanaikaisesti suomen- ja ruotsin kielellä tai kaksikieliseksi (esimerkiksi suomen- ja ruotsinkielinen teksti vierekkäin tai saman julkaisun eri puolilla).
- » Kaksikieliset julkaisut ja muut painotuotteet (esimerkiksi

lomakkeet) ovat kustannustehokkaita, ja niiden avulla osoitat käyttäväsi niin suomea kuin ruotsia ja edistät niiden käyttöä.

Verkossa

- » Käytä Internetissä ja sosiaalisessa mediassa niin suomea kuin ruotsia, varsinkin jos tämä media toimii viranomaisen pääasiallisena tiedottamiskanavana (HE 92/2002 vp, s. 93, "32 §:n edellyttämä tieto annetaan sekä suomen että ruotsin kielellä riippumatta siitä, missä muodossa ja millä tavalla se annetaan").

Sähköpostikirjeenvaihto

- » Käytä ainakin suomea ja ruotsia sähköpostin yhteystiedoissasi (EOA, dnro 3010/4/11).
- » Käytä ainakin suomea ja ruotsia sähköpostien automaattisissa poissaoloilmoituksissa (EOA, dnrot 2575/4/06, 63/4/07, 2809/2/08).

Tietojärjestelmät

Tästä löydät neuvoja siitä, miten tietojärjestelmien käytössä ja kehittämisessä sekä verkkoviestinnässä, otat huomioon sekä suomenkieliset että ruotsinkieliset käyttäjät.

- » Huolehdi siitä, että yhtä ja samaa kieltä voi käyttää kaikissa vaiheissa tietojärjestelmää käytettäessä. Tämä on tärkeää varsinkin kun eri ohjelmia yhdistetään ja päivitetään (EOA, dnro:t 212/4/08, 2523/4/08)
- » Ajattele verkkoviestinnässä yksikielisen henkilön näkökulmasta: saako hän kaiken oleellisen tiedon omalla kansalliskielellään ja pystyykö hän siirtymään eteenpäin sivustolla vaihtamatta kieltä?

- » Muista niin suomen kuin ruotsin kieli tietojärjestelmien hankintavaiheessa (katso osa "Hankinnat").
- » Muista niin suomen kuin ruotsin kieli kaikissa automaattisesti tuotetuissa teksteissä.
- » Luo viranomaiselle Internet-osoite, joka koostuu kokonaisista suomen- ja ruotsinkielisistä viranomaisen nimeen perustuvista sanoista. Tämä edistää kielellisten oikeuksien tasavertaista toteutumista kielilain 35 §:n tarkoittamalla tavalla (EOA, dnro 3802/4/07).
- » Tee verkkolomakkeet kaksikielisiksi.

Yhteydet yksityishenkilöihin

- » Ota molemmat kielet mukaan palveluprosessien suunnitteluun.
- » Tee valmiita kaksikielisiä malleja (esimerkiksi kirjepohjat ja muut aineistot).
- » Selvitä etukäteen, kenelle asiakas ohjataan jollei substanssivirkamiehellä ole riittävää suomen ja ruotsin kielen taitoa vastata kysymyksiin tai auttaa asiakasta hänen asiassaan.
- » Huolehdi siitä, että jokainen tietää, mistä hän saa palvelua suomeksi tai ruotsiksi, jos palvelua ei anneta samassa paikassa molemmilla kielillä (esimerkiksi erikieliset palvelupisteet, palvelunumerot, selkeät opasteet, muut symbolit) (HE 92/2002 vp, s. 87).
- » Käytä kylttejä, lippuja tai muita symboleja, jotka selkeästi osoittavat, mitä kieliä käytät. Auta asiakasta valitsemaan haluttu kieli.
- » Kysy epävarmoissa tilanteissa, kumpaa kansalliskieltä asiakas haluaa käyttää (kielilain 23 §:n 1 mom.: "viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä", HE 92/2002 vp, s. 86).
- » Luo etukäteen oman alasi asiasanastoa sisältäviä termilistoja ja fraasilistoja, esimerkiksi tervehdyksistä. Tämä helpottaa esimerkiksi puhelinpalvelua ja muuta työtä vähemmän käytetyllä kielellä.
- » Ohjeista myös ulkoista henkilöstöä käyttämään niin suomea kuin ruotsia (esimerkiksi tervehdyksissä).
- » Käytä suomea ja ruotsia automaattisissa puhelinvastauksissa (EOA, dnrot 1891/4/10, 633/4/07).
- » Ota yhteyttä yksityishenkilöön hänen omalla kielellään, hänen aikaisemmin käyttämällään kielellä tai sekä suomeksi ja ruotsiksi. Tämä koskee kaksikielisiä viranomaisia (kielilain 19 §:n 3 mom., 23 §:n 3 mom.).

Julkiset esiintymiset ja kokoukset

- » Käytä sekä suomea että ruotsia julkisissa esiintymisissä, esimerkiksi puheissa ja tervehdyksissä. Tämä on viestinnällisesti tehokasta, saa kaikki tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja lisää kielten rinnakkaista läsnäoloa julkisuudessa.
- » Huolehdi siitä, että monijäsenisen toimielimen jäsenet tuntevat oikeutensa käyttää suomea ja ruotsia kokouksissa
(kielilain 28 §: "Valtioneuvoston sekä valtion komitean, toimikunnan, työryhmän ja vastaavan toimielimen jäsenellä samoin kuin kaksikielisen kunnan toimielimen jäsenellä on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kokouksessa sekä pöytäkirjaan tai mietintöön liitettävässä kirjallisessa lausunnossa").
- » Lähetä kokousmateriaali mahdollisuuksien mukaan suomeksi ja ruotsiksi, tai osittain kummallakin kielellä.
- » Käytä suullisissa esityksissä yhtä kieltä ja esitystä tukevassa kalvoesityksessä toista kieltä. Tämä kehittää myös osallistujien ammattisanastoa molemmilla kielillä.

Käytä suomea ja ruotsia samanaikaisesti epävirallisissa keskusteluissa. Tämä edistää henkilöstön kielitaidon ylläpitoa ja molempien kielten luontevaa käyttöä.

Kielitaidon kohentaminen

Suomen ja ruotsin kielen käyttö ja kielitaidon kohentaminen viranomaisten sisäisessä toiminnassa

- » Käytä ja rohkaise käyttämään sekä suomea että ruotsia kokouksissa
(tämän mahdollistaa kielilain 26 §: "Valtion viranomainen voi käyttää työkielinsä molempia kansalliskieliä, jos se on tarkoituksenmukaisempaa kuin ainoastaan enemmistön kielen käyttäminen").
- » Lähetä kokousmateriaali mahdollisuuksien mukaan suomeksi ja ruotsiksi, tai osittain kummallakin kielellä.
- » Käytä suullisissa esityksissä yhtä kieltä ja esitystä tukevassa kalvoesityksessä toista kieltä.

Tämä kehittää osallistujien ammattisanastoa molemmilla kielillä.

- » Käytä suomea ja ruotsia samanaikaisesti epävirallisissa keskusteluissa. Tämä edistää henkilöstön kielitaidon ylläpitoa ja molempien kielten luontevaa käyttöä.
- » Pidä sekä suomen- että ruotsinkielisiä päivälehtiä ja muuta luettavaa näkyvillä.

Esimerkkejä

Ota huomioon kielistrategia esimerkiksi seuraavissa asioissa:

Esimerkkejä kaksikielisiä tuotteista

- » Kirjekuoriin ja kirjepohjiin viranomaisen nimi ja muut tiedot suomeksi ja ruotsiksi
- » Lomakkeet voi tehdä kaksikieliseksi tai niin, että toisella puolella paperia lomake on suomeksi ja toisella puolella ruotsiksi
- » Sähköiset esitysmallit, esimerkiksi esittelydioissa viranomaisen nimi saa olla suomeksi ja ruotsiksi
- » Viranomaisen logo
(EOA, dnro 3010/4/11)
- » Käyntikortit, saatekirjeet
- » Esitteet, julkaisut ja toimintakertomukset
- » Ilmoitukset ja opasteet (esimerkiksi "vedä", "palaan pian")

*Huolehdi kirjallisuuden,
kulttuurin ja tieteen
saatavuudesta suomen ja
ruotsin kielellä.*

Esimerkkejä kielellisen kulttuuriperinnön vaa- limisesta ja molempien kansalliskielten käytön edistämisestä

- » Käytä sekä suomea että ruotsia julkisissa esiintymisissä, esimerkiksi puheissa ja tervehdyksissä.
 - » Käytä suomea ja ruotsia kansainvälisissä yhteyksissä (esimerkiksi Suomi/Finland).
 - » Huolehdi kirjallisuuden, kulttuurin ja tieteen saatavuudesta suomen ja ruotsin kielellä.
 - » Käytä suomea ja ruotsia tiedottaessasi kulttuurinähtävyyksistä.
- » Käytä suomea ja ruotsia historiallisissa nimissä.

Työryhmät ja hankkeet

Miten ottaa huomioon kansalliskieliin liittyvät näkökohdat työryhmä- ja hanketyössä?

Mitä laki edellyttää?

Tämän työvälteen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilakia (423/2003) työryhmä- ja hanketyössä siten, että suomea ja ruotsia puhuvien perusoikeudet toteutuvat työryhmä- tai hanketyön tuloksissa. Parhain lopputulos, joka turvaa

kielellisten oikeuksien toteutumisen, saavutetaan, jos kielilainsäädäntö muistetaan erityisesti työn alkuvaiheessa ja sen jälkeen kaikissa työvaiheissa. Viranomaisten tiedottamiseen sovelletaan kielilain 32 §:ää (katso työväline "Viestintä ja julkaisut"). Kielilakia sovelletaan myös ostopalveluihin (katso työväline "Hankinnat").

Parhain lopputulos, joka turvaa kielellisten oikeuksien toteutumisen, saavutetaan, jos kielilainsäädäntö muistetaan erityisesti työn alkuvaiheessa ja sen jälkeen kaikissa työvaiheissa.

Asettamispäätökseen kirjattavaa

Tarkistuslista:

Tehtävien määrittely

- » Maininta hankkeen kielellisten vaikutusten arvioinnista osana tehtävää
- » Maininta siitä, että kielellisten vaikutusten arviointi otetaan huomioon lopputuloksessa

Kuuleminen työn edistytessä

- » Maininta työryhmä- tai hanketyön kannalta keskeisten yhteistyötahojen kuulemisesta (esimerkiksi ruotsinkielisten palvelujen tuottamisen asian-tuntijat)

Työsuunnitelma

- » Maininta siitä, missä työvaiheessa kielellisten vaikutusten arviointi suoritetaan
- » Maininta siitä, että työn aikatauluissa varataan riittävä aika käännösten tekemiselle
- » Jos kysymyksessä on lainsäädäntöhanke, katso oikeusministeriön paremman sääntelyn verkkosivusto
- » Hankkeesta tiedottaminen: katso työväline "Viestintä ja julkaisut"

Työskentely

Tarkistuslista:

- » Kielellisten vaikutusten arviointi lainmukaisen lopputuloksen varmistamiseksi – katso oikeusministeriön muistilista kielellisten vaikutusten arvioimiseksi, joka soveltuu myös muihin kuin lainvalmisteluhankkeisiin.
- » Asiantuntijoiden kuuleminen tarvittaessa suomen ja ruotsin kielellä toimivan työtuloksen varmistamiseksi – katso tietoa kuulemismenettelystä.
- » Tarkennetaan mihin toimenpiteisiin ryhdytään – Esimerkki: kielikoulutuksen järjestäminen riittävän kielitaidon varmistamiseksi.
- » Määritellään toimenpiteiden ja vaikutusten seurantamittarit.
- » Jos työryhmätyöstä seuraa hankinta, katso työväline "Hankinnat".

Millaisilla seurantamittareilla tuloksen kielellisiä vaikutuksia seurataan?

Lopputulos

Lopputuotoksen sisällön on mahdollistettava kielellisten oikeuksien toteutuminen

Työryhmämietintö tai hankkeen loppuraportti

- » Vähintään tiivistelmän ja mahdollisten säädösehdotusten on aina oltava suomen ja ruotsin kielellä (kielilain 31–32 §).
- » Tiedottaminen: katso työvälineet "Viestintä ja julkaisut".

- » Seurantavastuun määrittäminen niin, että kielellisten oikeuksien toteutumista seurataan.
- » Miten ja millä aikavälillä seurataan?
- » Kenen tehtävänä on seurata?
- » Millaisilla seurantamittareilla tuloksen kielellisiä vaikutuksia seurataan?

Viestintä ja julkaisut

Tämän työvälteen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilakia (423/2003) viestinnässään, julkaisuprosesseissa ja verkkojulkaisuissa siten, että suomen- ja ruotsinkielisten kielelliset perusoikeudet toteutuvat tiedonsaannissa. Parhain lopputulos, joka turvaa kielellisten oikeuksien toteutumisen, saavutetaan, jos kielilainsäädäntö muistetaan erityisesti työn alkuvaiheessa ja sen jälkeen kaikissa työvaiheissa.

Kielilain huomioonottaminen viestinnässä

- » Valtion ja kunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä (katso kielilain 32 §:n 1 mom.).
- » Yksilön hengen, terveyden ja turvallisuuden sekä omaisuuden ja ympäristön kannalta oleellinen tieto annetaan molemmilla kansalliskielillä koko

maassa (katso kielilain 32 §:n 1 mom.).
– Huomaa laki vaaratiedotteista (466/2012, voimaan 1.6.2013). Vaaratiedote on annettava suomen ja ruotsin kielellä. Vaaratiedote on julkaistu sisäasiainministeriön verkkosivuilla.

- » Vaaratiedoteoppaan lopusta löydät fraasiluettelon.
- » Viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista (katso Kielilain 32 §:n 3 mom.).
- » Viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista (kielilain 32 § 3 mom.).
- » Lausunnot lähteviin mietintöihin, joihin sisältyy säädösehdotuksia, on oltava ainakin säädösehdotukset ja yhteenveto toisella kuin mietinnön kielellä (kielilain 31 § 1 mom.).
- » Jos mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, se on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Samoin mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi (kielilain 31 § 2 mom.).

Kielilain huomioon ottaminen julkaisuprosesseissa ja verkkojulkaisuissa

- » Valtion ja kunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä (kielilain 32 § 1 mom.).

Säädösehdotuksia ja mietintöjä koskevat erityissäännöt

- » Lausunnonle lähteviin mietintöihin, joihin sisältyy säädösehdotuksia, on sisällyttävä ainakin säädösehdotukset ja yhteenveto toisella kuin mietinnön kielellä (katso kielilain 31 §; oikeusministeriön suositus OM 3/58/2011).
- » Jos mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, on se asianomaisen ministeriön harkinnan mukaan julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi (katso kielilain 31 § 2 mom.).
- » Säädösehdotus tai mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi (katso kielilain 31 § 2 mom.).
- » Jos säädösehdotuksella tai mietinnöllä on merkitystä pääasiansa ruotsinkieliselle väestölle tai Ahvenanmaan maakunnalle, se voidaan julkaista ruotsiksi siten, että julkaisuun otetaan suomenkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen suomenkielinen teksti (katso kielilain 31 § 3 mom.; oikeusministeriön suositus OM 3/58/2011 ; Ahvenanmaan asema säädösvalmistelussa ja EU-asioissa, oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 8/2012).

Tarkistuslista viestinnälle

- » Huolehditko viestinnästä suomen ja ruotsin kielellä koko hankkeen ajan? – Esimerkiksi lehdistötiedotteet sekä verkkosivut ja niiden ajan tasalla pitäminen.
- » Huolehditko aikataulujen laadinnassa siitä, että lehdistötiedote, verkkosivut ja muut materiaalit ovat saatavilla samanaikaisesti molemmilla kielillä?
- » Oletko harkinnut lyhyen tiedotteen antamista, jolloin käännettävääkin on vähemmän?
- » Huomasitko, että kielilaki koskee kaikkea mediaa, myös Internetiä?
- » Verkkoon laitettaessa lehdistötiedotteesta tulee yleisölle suunnattua ja tiedotteen on oltava suomen ja ruotsin kielellä.
- » Mahdollistatko haastatteluiden antamisen molemmilla kansalliskielillä esimerkiksi loppuraportin julkaisemisen yhteydessä?
- » Käytäthän myös sosiaalisessa mediassa niin suomea kuin ruotsia, varsinkin jos tämä media

toimii viranomaisen pääasiallisen tiedottamiskanavana?

Jos asiasta tiedotetaan eri laajuudessa suomen tai ruotsin kielellä (kielilain 32 §:n 3 mom.) niin huomioi tämä:

- » Mikä on vastaanottajan kannalta olennaista tietoa, jonka on oltava suomen ja ruotsin kielellä?
- » Onko asialla nimi tai otsikko molemmilla kielillä, toisin sanoen saako lukija tiedon siitä, mitä asia koskee?
- » Ilmeneekö molemmilla kielillä, mikä asian vaihe on (esimerkiksi mietintö, väliraportti, päätös)?
- » Kuka antaa lisätietoja toisella kielellä, jollei varsinainen tietojenantaja osaa kyseistä kieltä?
- » Jos kaikkea tausta-aineistoa ei julkaista kokonaisuudessaan suomen ja ruotsin kielellä, onko näkyville asetettu selkeä tiivistelmä vähemmän käytetyllä kielellä?
- » Onko asiasta tai samasta aihepiiristä muualla julkaistu tekstiä, johon voisi linkittää?

Tarkistuslista julkaisuille

Tarkistuslista julkaisujen yleiseen suunnitteluun, mukaan lukien verkkojulkaisut

- » Tuntevatko kaikki julkaisun tekijät tai tilaajat, mitä kielilaki edellyttää?
- » Onko julkaisutoiminnassa päätetty sisäisistä linjavedoista ja priorisoinnista, jotka koskevat kansalliskieliä?
- » Onko molemmat kielet otettu huomioon viranomaistahon graafisessa ilmeessä?
- » Onko olemassa valmiita malleja esimerkkeinä siitä, miten kieliä kuuluu käyttää?

Tarkistuslista erityisesti verkkojulkaisuihin

- » Onko kielivalinta helppo löytää?
- » Voiko millä tahansa sivulla vaihtaa kielestä toiseen ja kuitenkin pysyä samalla sivulla?

- » Jos tekstissä on linkki toisenkieliselle sivulle, onko tästä maininta linkin kohdalla?
- » Toimivatko ulkoiset linkit molemmilla kielillä?
- » Toimiiko hakutoiminto molemmilla kielillä?

Tarkistuslista julkaisujen graafiseen ilmeeseen

- » Käytä kaksikielisen viranomaisen nimeä kaikissa yhteyksissä suomen ja ruotsin kielellä.
- » Käytä mieluiten yhtä suurta kirjainkokoa molemmille kielille.
- » Käytä kaksikielisen viranomaisen nimessä molempia kansalliskieliä. Pelkkä englanninkielinen nimi ei riitä.

Prosessikuvaus ja tarkistuslista julkaisuja varten

Julkaisun suunnittelu

- » Tee julkaisut ja muut painotuotteet samanaikaisesti suomen- ja ruotsinkielellä tai kaksikielisiksi (esimerkiksi suomen- ja ruotsinkielinen teksti vierekkäin tai saman julkaisun eri puolilla).
- » Varaa jo tässä vaiheessa riittävästi aikaa kääntämiselle.
- » Katso enemmän käytännön vinkkejä työvälineestä "Miten osoitat käytäväsi kansalliskieliä ja edistät niiden käyttöä?".
- » Sisältääkö julkaisusi säädösehdotuksia? Katso kielilain 31 §.

Mahdollinen hankinta

- » Onko mahdollisella alihankkijalla tietoa siitä, että lopputuloksen on täytettävä kielilain edellytykset?
- » Katso työväline "Kielilain huomioonottaminen hankintamenettelyssä".

Kääntäminen

- » Kuka kääntää?
- » Tehdäänkö käännös viranomaisessa vai ostetaanko se ulkoa?
- » Miten käännetään?
- » Onko käännösprosessiin varattu riittävästi aikaa, mukaanlukien oikoluku?
- » Suunnittele aikataulu niin, että suomen- ja ruotsinkielinen versio voidaan julkaista samanaikaisesti.

Jakelu

- » Jos jakelusta on eri kieleiversiota, huolehdi siitä, että vastaanottaja saa julkaisun omalla kielellään.
- » Kaksikielinen viranomainen: muista kaksikielinen saatekirje.

Hankinnat

Kielilain huomioon ottaminen hankintamenettelyssä

Tämän työvälineen tarkoituksena on havainnollistaa julkisista hankinnoista annetun lain ja kielilain suhdetta sekä auttaa viranomaisia ja virkamiehiä ottamaan kielilaki asianmukaisesti huomioon jo hankintamenettelyssä.

Mitä laki edellyttää?

Viranomaisten hankintojen menettelyyn sovelletaan pääsääntöi-

sesti julkisista hankinnoista annettua lakia (348/2007). Hankinnan tuloksen, esimerkiksi palvelun tai tuotteen, on kuitenkin oltava sellainen, että se turvaa suomen- ja ruotsinkielisten kansalaisten kielelliset perusoikeudet kielilain (423/2003) edellyttämällä tavalla.

Valtion viranomaisten samoin kuin kaksikielisten kuntien ja kuntayhtymien on tuotettava

palveluja suomen ja ruotsin kielellä. Jos viranomaiselle kuuluva tehtävä annetaan yksityiselle, on viranomaisen varmistettava, että

tehtävää hoidettaessa annetaan samantasoista kielellistä palvelua (kielilain 25 §).

Kielellisten vaikutusten arviointi hankintamenettelyssä

Kielellisten vaikutusten arviointi hankintamenettelyssä merkitsee sen arviointia, millä kielellä tai kielillä hankittavan tuotteen tai palvelun on toimittava. Arviointi tulee suorittaa hankinnan määrittelyvaiheessa. Tällöin hankittavan tuotteen tai palvelun kieliominaisuudet voidaan ottaa huomioon tarjouspyyntö- ja tarjousvaiheissa ja tämä näkyy hankinnan tuloksessa. Tämä merkitsee ainakin seuraavaa:

Lainmukaisuus

Vastuu hankinnan tuloksesta pysyy viranomaisella. Kaksikielisen viranomaisen sekä kaksikielisen kunnan ja kuntayhtymän on huolehdittava siitä, että ostopalvelun tulos turvaa niin suomen- kuin ruotsinkielisten kansalaisten kielelliset oikeudet (katso kielilain 25 §).

Taloudelliset vaikutukset

Jos se, että hankinnan tuloksen on toimittava eri kielillä, otetaan huomioon vasta hankkijaa sitovassa tarjouspyyntö- ja tarjousvaiheissa, voivat kustannukset nousta huomattavasti (vertaa esimerkiksi valmistuotteen hankinta ja räätälöidyn ominaisuuden rakentaminen tietojärjestelmä-hankkeessa).

Aikatauluvaikutukset

Määrittelyvaiheen jälkeen tehty kielellisten vaikutusten arviointi voi myöhästyttää koko hankintaprosessia ja vaikuttaa myös muihin prosesseihin.

» Esimerkiksi: organisaation kehittäminen, muut hankinnat.

Hankintamenettelyn kieli

Hankintamenettelyn tarjouspyynnön ja tarjouksen kieli määräytyy julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) mukaan.

Tarkista tuleeko hankintamenettely hoitaa yhdellä vai kahdella kielellä?

- » Hankintamenettelyn kieli koskee vain menettelyä, ei hankinnan tulosta. Tarjouspyynnön ja tarjouksen kieli ei saa vaikuttaa kielteisesti hankittavan tuotteen tai palvelun kieleen tai kieliin ja siten kansalaisen kielellisten oikeuksien toteutumiseen.
- » Hankintamenettelyn kielivalinnalla ei saa sulkea pois potentiaalisia tarjoajia jatkovaiheista.

Esimerkiksi: kaksikielisessä kunnassa yksikielisilläkin palveluntarjoajilla tulee olla mahdollisuus jättää tarjouksensa omalla kielellään.

- » Joissain tapauksissa, esimerkiksi EU-hankinnoissa, hankintamenettely voidaan tehdä jollakin EU:n virallisista kielistä (katso 41 § laki julkisista hankinnoista).

Kaksikielisessä kunnassa yksikielisilläkin palveluntarjoajilla tulee olla mahdollisuus jättää tarjouksensa omalla kielellään.

Hankittava tuote tai palvelu

Onko tuotteen tuotoksien synnyttävä usealla kielellä?

» Esimerkiksi: voiko tietojärjestelmästä tulostaa asiakirjoja vastaanottajan kielellä, suomeksi tai ruotsiksi (asiakasnäkökulma, laillisuus).

Millä kielellä/kielillä hankittavan tuotteen tai palvelun on toimittava?

» Esimerkiksi: voiko tietojärjestelmää käyttää ruotsiksi ruotsinkielisessä tai kaksikielisessä kunnassa (virkamiesnäkökulma).

Onko kaksikielisyys tuotteen vakio- vai lisäominaisuus?

» Esimerkiksi: hankinnan määrittelyssä ja budjetissa on otettava huomioon, että lisäominaisuus tietojärjestelmässä maksaa yleensä enemmän kuin vakio-ominaisuus (kustannusnäkökulma).

Rekrytointi

Kielitaidon huomioon ottaminen työhönotossa

Tämän työvälineen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettua lakia (424/2003) työhönotossaan siten, että henkilöstön kielitaito tehtäviin tarvittavissa kielissä varmistetaan.

Mitä laki edellyttää?

Valtion viranomaisen on:

- » Ilmoituksessa, joka koskee viran tai muun palvelussuhteen haettavana tai avoimena olemista, on mainittava mahdollisista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista sekä työtehtävien edellyttämästä taikka palvelukseen otettaessa eduksi luettavasta kielitaidosta (4 §).

- » Virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa on varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito (3 §).

Kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista (5 §)

- » Valtion viranomaisten henkilöstölle voidaan asettaa kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia vain lailla taikka lain nojalla valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön asetuksella.
- » Suomen ja ruotsin kielten taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista on aina säädettävä, jos henkilöstön tehtäviin kuuluu yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta merkittävää julkisen vallan käyttöä.
- » Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä kunnallisten viranomaisten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, niitä voidaan asettaa kuntalain (365/1995) mukaisessa järjestyksessä.
- » Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista laitokset voivat vahvistaa niitä.

Kielitaidon huomioon ottaminen työhönotto-menettelyssä

Tehtäväkuvan laatiminen

- » Minkä kielten taitoa ja millä tasolla tehtävässä tarvitaan?
- » Tulisiko tästä säätää?

Virkailmoitus

- » Kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset ja eduksi luettava kielitaito mainittava.

Haastattelu

- » Muodollisen ja käytännön kielitaidon varmistaminen.

Esittelymuistio

- » Kaikki kelpoisuusvaatimukset ja ansiot eriteltävä.

Kunnat

Kaksikielisen kunnan ja kuntayhtymän tulee palvella yleisöä suomeksi ja ruotsiksi.

Hallintoasian käsittely määräytyy kaksikielisessä kunnassa asianosaisen käyttämän kielen mukaan, eli henkilön oman valinnan mukaan.

Kunnan tulee myös osoittaa palvelevansa molemmilla kielillä niin, että esimerkiksi erilaiset opasteet, lomakkeet ja esitteet

ovat esillä molemmilla kielillä. Asiakkaan on voitava mahdollisimman helposti tietää, mistä hän saa palvelua omalla kielellään.

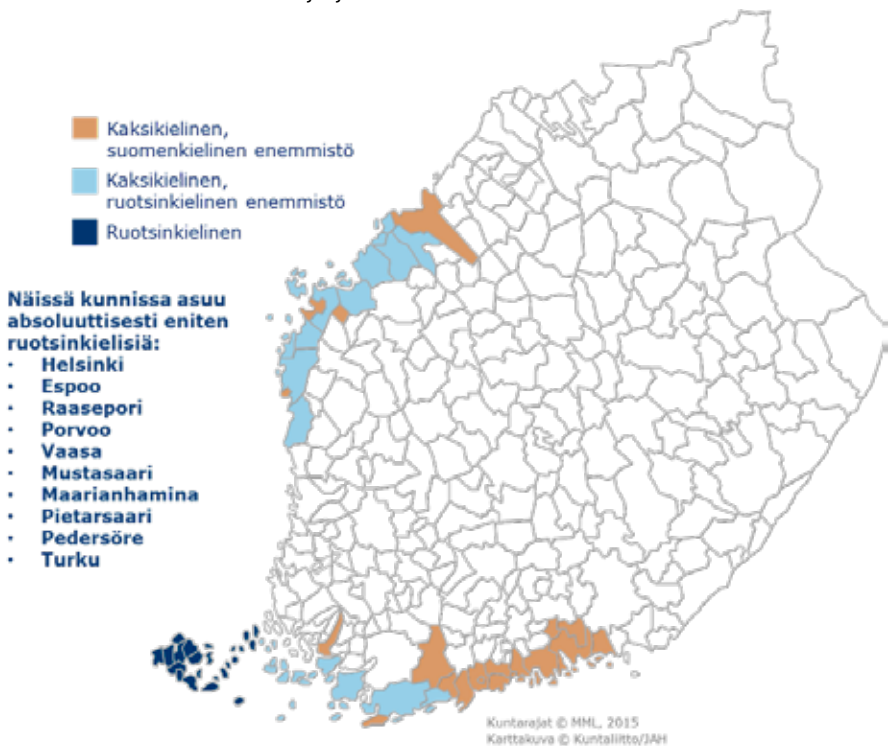
Palvelun laatu ei kaksikielisessä kunnassa saa riippua siitä, käyttääkö asiakas suomen tai ruotsin kieltä. Kielen selvittämiseksi viranomaisen voi kysyä, kumpaa kieltä asiakas haluaa käyttää.

Yksikielisen kunnan ja kuntayhtymän viranomaisen toimii pää-

sääntöisesti omalla kielellään. Hallintoasian käsittelykieli on pääsääntöisesti kunnan kieli. Jo-kaisella on kuitenkin lain mukaan myös yksikielisessä kunnassa oikeus käyttää omaa kieltään asioissa, jotka tulevat vireille viranomaisen aloitteesta ja jotka

kohdistuvat suoraan hänen perusoikeuksiinsa, tai jos viranomaiset asettavat hänelle velvoitteita.

Valtion viranomaisen on aina velvollinen toimimaan sekä suomeksi että ruotsiksi.

U PORRAS TRAPPAN

Mitä laki edellyttää?

Kielilain perustana on jako yksi- ja kaksikielisiin kuntiin ja viranomaisiin

Kunta on kielellisen jaotuksen perusyksikkö. Kunnat ovat kielilain mukaan yksikielisiä tai kaksikielisiä. Kielellinen jaotus perustuu väestötietojärjestelmän tietoihin kunnan asukkaiden kielestä, ja sen vahvistaa valtioneuvosto asetuksella joka kymmenes vuosi. Henkilö voi rekisteröidä äidinkielen eli omaksi kielekseen vain yhden kielen.

Yksikielinen kunta

Yksikielisessä kunnassa ja kuntayhtymässä käytetään kunnan kieltä, jollei viranomaisella pyynnöstä toisin päätä ja jollei muualla toisin säädetä.

Täten kunnassa kokouskutsut, pöytäkirjat, johtosäännöt ja muut vastaavat säännöt laaditaan vain kunnan kielellä. Lisäksi kunnalla on velvollisuus tiedottaa ja kuulluttaa vain kunnan kielellä.

Kaksikielinen kunta

Kaksikielisessä kunnassa kunnan toimielimen jäsenenä on oikeus käyttää kokouksissa suomea tai ruotsia.

Jäsen voi jättää myös kirjallisen lausunnon tai mielipiteensä, esimerkiksi eriävän mielipiteen, pöytäkirjakielenä poikkeavalla omalla

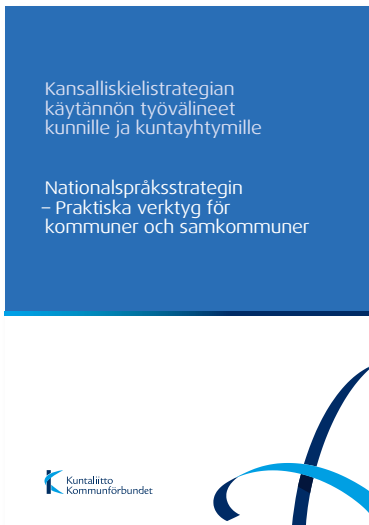
kielellään. Mikäli tällainen liitetään pöytäkirjaan, se on käännettävä pöytäkirjakiellelle. Kielilain mukaan kaksikielisen kunnan valtuuston kokouskutsut ja pöytäkirjat on laadittava molemmilla kielillä. Muiden toimielinten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen kielestä päättää kunta. Asianosaisasioissa päätös on kuitenkin annettava käsittelykielellä.

Asianosaisasiassa pöytäkirjanotteet tulee antaa käsittelykielellä.

Mikäli pöytäkirjanotetta pyytää muu kuin asianosainen, se on annettava sillä kielellä, millä pöytäkirja on laadittu. Mikäli pöytäkirja on laadittu molemmilla kielillä, pöytäkirjanote on annettava sillä kielellä, millä pöytäkirjanotetta on pyydetty.

Asianosainen on henkilö, jonka oikeudesta, etuudesta tai velvollisuudesta päätöksessä on kyse.

Kansalliskielistrategia kunnille

Kansalliskielistrategian työvälineiden tarkoituksena on auttaa kuntien ja kuntayhtymien viranomaisia, viranhaltijoita ja työntekijöitä soveltamaan kielilainsäädäntöä työssään siten, että suomea ja ruotsia puhuvien perusoikeudet toteutuvat. Työvälineet havainnollistavat kielilakia käytännössä hallinnon eri tehtävissä.

Kielikylpy

Kielikylpy on opetusmenetelmä, jossa tavoitteena on saavuttaa toiminnallinen kaksikielisyys. Kielikylpyopetus aloitetaan varhaiskasvatuksessa ja parhaimmassa tapauksessa se jatkuu perusopetuksen loppuun asti. Tätä kutsutaan varhaiseksi täydelliseksi kielikylvyksi. Kielikylpynimikkeellä annetaan kuitenkin monentyyppistä opetusta. Kielikylpymenetelmän alkuperäinen tavoite on, että se suuntautuu enemmistön kieltä äidinkielenään puhuville lapsille, jotka kielikylvyn avulla oppivat vähemmistön kieltä. Suurin osa Suomessa järjestettävistä kielikylvyistä onkin ruotsinkielistä kielikylpyopetusta suomenkielisille. Kielikylpy on opetusmenetelmänä osoittautunut menestyksekkääksi.

Kansalliskielistrategiaan on koottu toimenpiteitä kielikylvyn tarjonnan lisäämiseksi.

- » Parannetaan edellytyksiä riittävän ja korkeatasoinen kielikylpyopetuksen turvaamiseksi. Tämän päämäärän mahdollistamiseksi koulutetaan niin perus- kuin jatkokoulutuksena riittävästi kielikylpyopettajia maan tarpeita varten niiden määrärahojen puitteissa, jotka valtion talousarviossa on varattu opetushenkilöstön henkilöstökoulutukseen.
- » Selvitetään osana koulutuksen ennakointityötä kielikylpyopettajien määrällinen tarve kielikylpykysynnän pohjalta. Ministeriö luo yhdessä korkeakoulujen

Kielikylpymenetelmän alkuperäinen tavoite on, että se suuntautuu enemmistön kieltä äidinkielenään puhuville lapsille, jotka kielikylvyn avulla oppivat vähemmistön kieltä.

kanssa kielikylpyopettajien erikoistumisväylän lastentarhanopettajien, luokanopettajien ja aineenopettajien koulutukseen.

- » Laaditaan valtakunnallisen kielikylpyopetuksen opetussuunnitelma osana perusopetuksen opetussuunnitelmien uudistamista. Perusteissa huomioidaan kielikylpyopetuksen jatkumo ja kielikylvyn erityispiirteet.
- » Viestitetään kielikylpytoiminnasta ja -mahdollisuuksista kunnille ja vanhemmille.

Kansalliskielistrategia

OIKEUSMINISTERIÖ

Yhteystiedot:

Oikeusministeriö

PL 25, 00023 Valtioneuvosto

Puh. 0295 16001

kieliasiat-sprakarenden.om@om.fi